

Невмержицька Н. Ю.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент М. В. Полховська

ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ КАЛАМБУРУ УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ ДРУЗІ)

Каламбур вивчається вже давно, існує безліч наукових праць, присвячених різним аспектам його функціонування. Інтерес до даного мовного феномену в виник ще наприкінці 20 ст. Проте проблема вивчення каламбуру в різних аспектах і сьогодні не втратила своєї актуальності. Каламбур – жарт, який базується на комічному використанні слів, які мають подібне звучання, але різне значення, або на використанні різних значень одного слова. Тобто, сутність каламбуру полягає в зіткненні або, навпаки, у несподіваному об'єднанні двох несумісних значень в одній фонетичній формі [10, с.140]. Структура каламбуру складається з ядра та базисного компоненту, а на думку лінгвіста В. Виноградова, – з опорного компоненту та результанти [4, с. 245].

З точки зору функціонально-прагматичного підходу до визначення каламбуру, можна стверджувати, що семантична структура каламбуру включає мовностилістичний та екстралінгвальний компоненти. Перший реалізується на експресивно-стилістичному, асоціативно-образному та функціональному рівнях, останній – на предметно-логічному та національно-культурному [5, с. 37]. Існує декілька класифікацій каламбуру, які базуються на внутрішній структурі каламбуру (класифікація з Великої радянської енциклопедії), на його стилістичних функціях у творі (одна з класифікацій С. Влахова і С. Флоріна) та на приналежності фонового компоненті до тієї чи іншої категорії культурних відомостей.

Розрізняють дев'ять основних функцій мовної гри, а саме: комічну, дискредитує, навчальну, мовотворчу, розважальну, експресивну, естетичну, маскує та світоглядну [1; 6, с. 160; 2]. При перекладі каламбуру використовується семантика одного / обох компонентів ядра або нова семантична

основа. Є три основні прийоми передачі каламбуру у перекладі: - вилучення, тобто просто переказ тексту оригіналу.

(1) Джої дивиться ТВ-шоу «Wheel of fortune». Учасник має відгадати назву скульптури 4 президентів США «Mount Rushmore». Заходить Чендлер і саме в цей момент Джої висловлює свій варіант відповіді, припускаючи, що це «Граф Рашмор». TV show: “_OUNT RUSH_ORE”

Joey: *This guy is so stupid. It's Count Rushmore!* – Такий дурний гравець. Це ж Граф Рашмор! – Ну и тупица, это же Граф Рашморе! Далі Чендлер запрошує Джої піти з ним і Дженіс на хокей. Джої не подобається Дженіс і він каже про це Чендлеру.

Chandler: *I'm crazy about her now. This could be a real thing. Capital R, capital T. Don't worry those are the right letters.* – А тепер я за нею шалію. Думаю, це справжнє кохання, з великих букв обидва слова. І це правильні букви. – А тепер я схожу по ней с ума. У нас могут сложиться серьезные отношения, с большой буквы С и О. Не сомневайся, буквы я назвал правильно.

Joey: *Look, what do you want me to say?* – Що я повинен сказати? – Ну что я должен тебе сказать?

Chandler: *I want you to say that you like her.* – Скажи, що вона тобі подобається! – Что она тебе нравится!

Joey: *I can't it's like chemical thing, you know?* – Не можу, це щось ніби хімічне... – Нет, это у меня на подсознательном уровне!

Chandler: *Thanks for trying. On, and by the way, there is no Count Rushmore.* – Дякую за чесність. І, до речі, ніякого Графа Рашмора. – Очень художественно. Оу, кстати, никакого Графа Рашмора не существует!

Joey: *Then who's the guy who painted the faces on the mountain?* – А хто ж тоді намалював на скелі ті обличчя? – Да?! А чей тогда портрет нарисован на стене.

Є відома міжнародна дитяча навчальна програма Вулиця Сезам. Одним з героїв є Граф фон Знак – *Count von Count* (схожий дечим на графа Дракулу), який в одному із випусків навчав малюків рахувати. Джої, через свою необізнаність, подумав, по-перше, що оскільки голови 4, то мова йде саме про цього Графа фон Знака, по-друге, він вважає, що це малюнок, а не скульптура. Тобто, мова йде про

певні фонові знання. Оскільки, ця телевізійна передача не є популярною в Україні, то глядач не зрозуміє даного каламбуру. Також можемо говорити про фонетичний аспект каламбуру, який базується на співзвучності слів «*count*» та «*mount*». В українському та російському перекладі спостерігаємо вилучення даної співзвучності, що призводить до втрати комічного ефекту.

- Калькування – відтворення каламбуру мовою перекладу за зразком каламбуру у мові оригіналу, тобто шляхом точного перекладу значущих частин каламбуру МО.

(2) **Monica:** *Chandler, it's happens to lots of guys. You were tired, you had a lot of champagne, don't worry about it.* – Чендлере, з ким не буває. Чесно. Ти просто втомився, випив багато шампанського. Не хвилюйся. – Чендлер, такое с каждым может случиться. Ты, наверное устал, выпил много шампанского.

Chandler: *I'm not worried, I'm fascinated. It's like biology. Which is funny, because in high school I failed biology and tonight biology failed me.* – Я не хвилююсь, я дивуюсь. Це біологія. Так дивно, але в школі я провалив біологію, а тепер вона провалила мене. – Я не переживаю, я поражаюсь. Коварная биология. Ирония судьбы, я в школе биологию не сдал и сегодня она меня сдала. В основу каламбуру покладено пряме та метафоричне значення слова «*to fail*». Російський варіант перекладу можна вважати більш успішним, оскільки словосполучення «*меня сдала*» звучить більш природно ніж «*провалила мене*». Однак, комічний ефект був досягнутий в обох випадках.

- Компенсація – спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, що були втрачені при перекладі, передаються в тексті якимось іншим чином для компенсації семантичної втрати [11].

(3) **Joye:** *He said: "When are you gonna grow up and start being a mom?"* –

Він сказав: «Коли ти вже подорослієш і почнеш поводитись як мати?» – Он говорит: «Ты должна взростеть, ты же мать!»

Ross: *Wow... – Ого... – Не плохо...*

Joye: *Wait, then she came back with “The question is when are you gonna grow up and realize I have a bomb?”* – А вона йому: « А коли ти подорослієш і зрозумієш, що я томати?!». – А она ему отвечает: «Это ты должен скорее взрослеть и обнимать».

Ross: *Okay, wait. Are you sure she didn't say: “When are you gonna grow up and realize I am your mom?”* – Хвилиночку. А може вона сказала: «Коли ти зрозумієш, що я твоя мати?». – Обнимать?! Может она сказала: «Это ты должен скорее взрослеть, а не мать»,

Joye: *Yeh... That makes more sense.* – Справді, так більш сенсу. – Да, в этом більше смисла.

Слова «*mom*», «*bomb*» є складовими компонентами каламбуру, який базується на фонетичному співзвуччі цих двох слів. Слово «*mom*» – стимулятор, «*bomb*» – результат. При перекладі на українську перекладач досяг необхідної звукової подібності за допомогою слів «*мати*» і «*томати*», на російську – «*обнимать*», «*а не мать*». Слід зазначити, що варіант перекладу «*томати*» не випадковий, він базується на словосполученні «*your mom*» – «*твоя мати*». Відмінності у структурі та узусі мов, розбіжності національно- культурних традицій передбачають неминучі втрати, які однак можна компенсувати зміною семантичної основи каламбуру, створенням у перекладі каламбуру іншого типу або в іншому місці тексту чи то використанням інших прийомів з аналогічними стилістичними функціями.

Шляхом суцільної вибірки з 74 серій англomовного серіалу “Friends” було взято близько 70 прикладів каламбуру. Українською мовою 39 % було перекладено шляхом калькування, 22% – компенсації, 39 % – вилучення, російською – 29 % було перекладено шляхом калькування, 29% – компенсації, 42 % – вилучення. Можна зробити висновок, що при перекладі на українську мову рівноцінно застосовують прийоми калькування та вилучення, при перекладі на російську найчастіше використовують прийом вилучення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Белоус Н. А. Прагматическая реализация коммуникативных стратегий в конфликтном дискурсе – Режим доступа:
http://tverlingua.ru/archive/005/5_3_1.htm
2. Біляк І. В. Мовна гра як засіб впливу в англomовному новинному медіа тексті – Режим доступа: http://eprints.zu.edu.ua/6363/1/vip_58_21.pdf
3. Большая советская энциклопедия. – М.: Сов. энцикл., 1969–1978. – 672 с. – Режим доступа : www.rubricon.com
4. Виноградов В. С. Введение в переводоведение / В. С. Виноградов. – М.: ИОСО РАО, 2001. – 224 с.
5. Горюнова Н. Л. Художественно-выразительные средства экрана. Ч. I. Пластическая выразительность кадра / Н. Л. Горюнова. – М. : Изд-во Ин-та повышения квалификации работников телевидения и радиовещания, 2000. – 41 с.
6. Гридина Т. А. Языковая игра: стереотипы и творчество / Т. А. Гридина. – Екатеринбург, 1996. – 214 с.
7. Друзі – Режим доступа: <http://friends-online.su/ukr/>
8. Друзья – Режим доступа: <http://friends-online.co/online/>
9. Зарецкая А. Н. Особенности реализации подтекста в кинодискурсе: дисс. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2010. – 22 с.
10. Малый академический словарь / [ред. Евгеньева А. П] —М.: Институт русского языка Академии наук СССР, 1957—1984.
11. Троицкая О. В. Игра слов в английском оригинале и переводе / О. В. Троицкая. – Режим доступа: <http://russkayarech.ru/files/issues/2005/2/07-troickaja.pdf>
12. Friends – Режим доступа: <http://friends-online.su/eng/1-season/>__